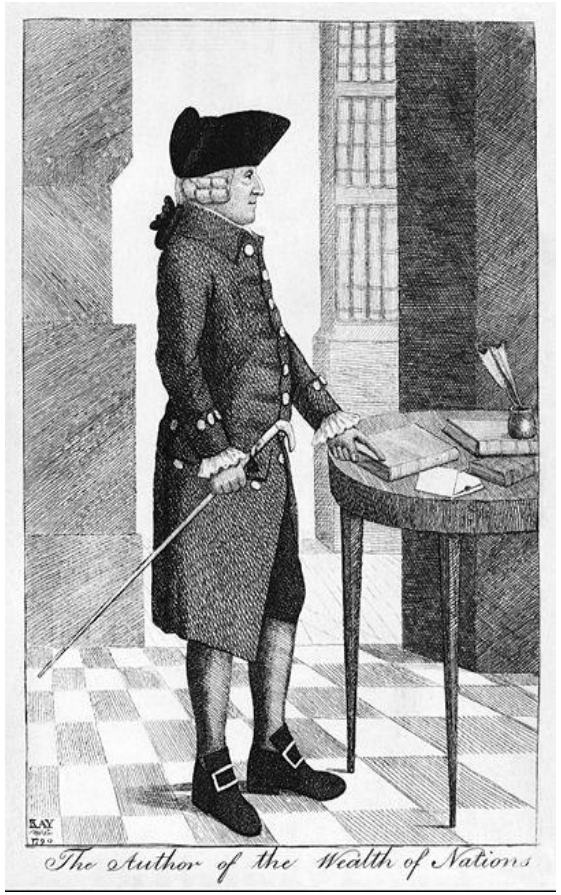
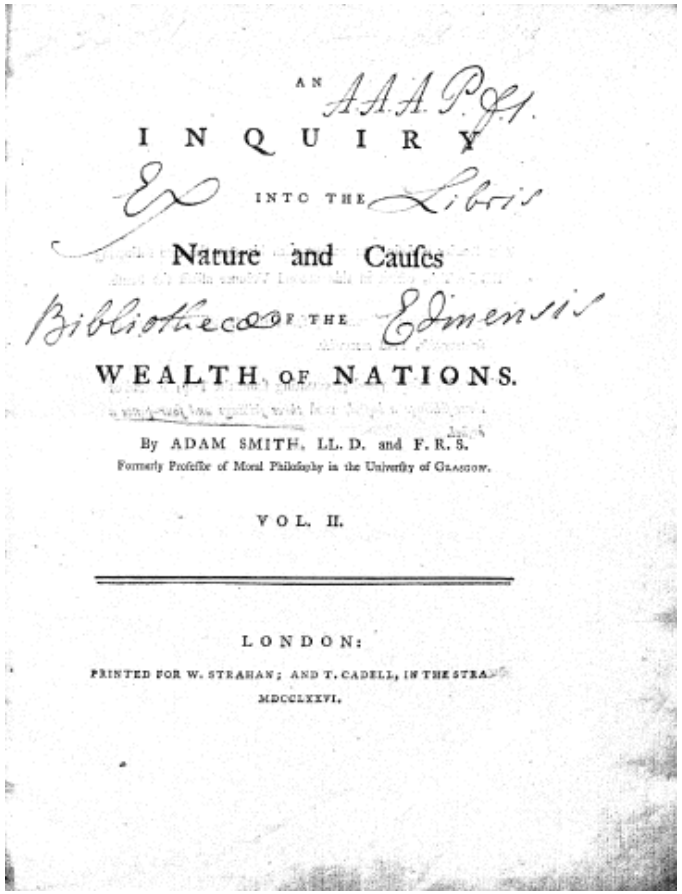
Adam Smith (1723-1790) – „ojciec” ekonomii

Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów, 1776

AN INQUIRY INTO THE Nature and Causes OF THE WEALTH OF NATIONS.

By ADAM SMITH, LL. D. and F. R. S.
Formerly Professor of Moral Philosophy in the University of Glasgow.

VOL. II.

LONDON:
PRINTED FOR W. STRAHAN; AND T. CADELL, IN THE STRA
MDCCLXXVI.

Pomnik Smitha, Royal Mile, Edynburg

„Niewidzialna ręka” – najpiękniejsza metafora w ekonomii

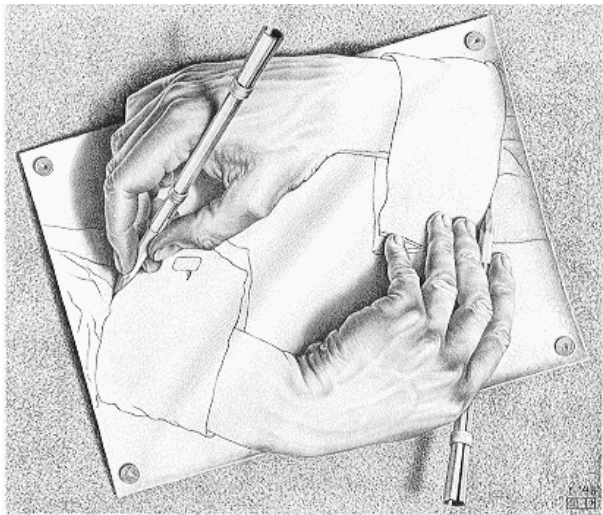

- „History of Astronomy” – ręka Jupitera
- „Teoria uczuć moralnych” (1759) – ręka Opatrzności (Providence)
- „Bogactwo narodów”:

człowiek *„(...) gdy kieruje wytwórczością tak, aby jej produkt posiadał możliwie najwyższą wartość, myśli tylko o swym własnym zarobku, a jednak w tym, jak i w wielu innych przypadkach, jakaś niewidzialna ręka kieruje nim tak, by zdążał do celu, którego wcale nie zamierzał osiągnąć (… led by an **invisible hand** to promote an end which was no part of his intention). Społeczeństwo zaś, które wcale w tym nie bierze udziału, nie zawsze na tym źle wychodzi. Mając na celu swój własny interes człowiek często popiera interesy społeczeństwa skuteczniej niż wtedy, gdy zamierza służyć im rzeczywiście*”.

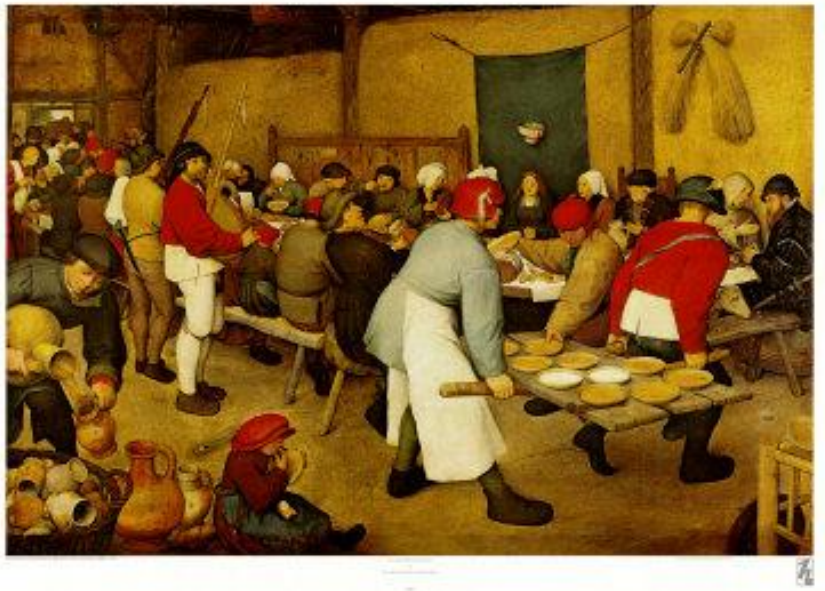
Główna siedziba University of Glasgow, gdzie pracował Smith; posąg Smitha znajduje się w tym budynku przy wejściu do rektoratu

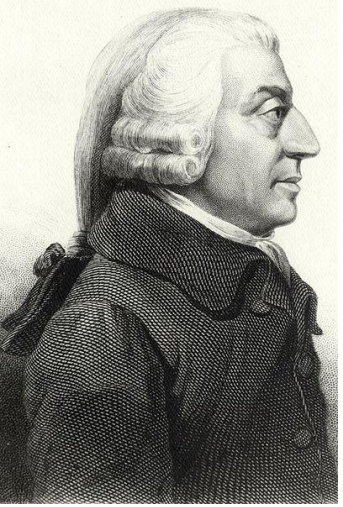

„Niewidzialna ręka”

Nie od przychylności rzeźnika, piwowara czy piekarza oczekujemy naszego obiadu, lecz od ich dbałości o własny interes.
Zwracamy się nie do ich humanitarności, lecz do egoizmu i nie mówimy im o naszych własnych potrzebach, lecz ich korzyściach (Smith).

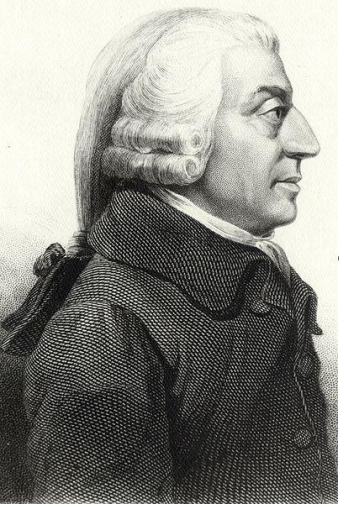

- „the invisible hand theorem” (P.Samuelson),
- „the most intellectually important contribution economic thought has made to the general understanding of social processes” (K.Arrow, F.Hahn, 1971),
- „one of the great ideas of history and one of the most influential” (J.Tobin, 1991),
- „teoria niewidzialnej ręki (Chodorowski, 2002)
- „metafora, ale tylko metafora” (G.Kennedy, 2008),
- „najsławniejsza przenośnia w ekonomii” (J.K.Galbraith, 2011),
- „geniusz systemu naturalnej wolności” (G.Himmelferb, 2018),
- „invisible hands of women” (E.Kuiper, 2014).

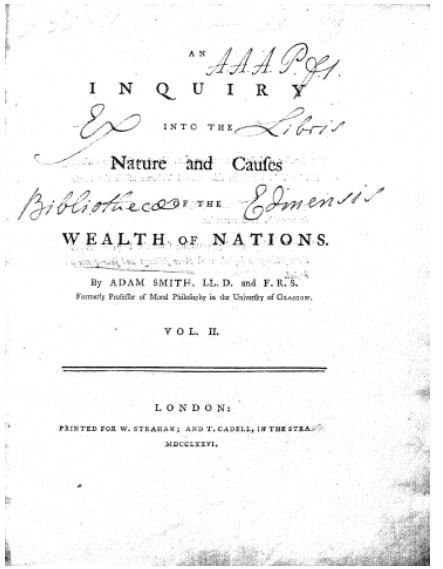
Ekonomia polityczna – gospodarka i państwo

- Smith: Ekonomia polityczna to (WN): *…część wiedzy męża stanu lub prawodawcy, stawia sobie różne zadania po pierwsze – dostarczyć ludziom obfitych dochodów lub środków utrzymania albo, ściślej mówiąc, umożliwić im, aby sami uzyskali dla siebie takie dochody czy środki utrzymania; po drugie – dostarczyć państwu albo społeczności dochodów, które by wystarczały na potrzeby publiczne. Stawia więc sobie za zadanie wzbogacić zarówno ludność, jak i panującego*.
- Księga III WN *O różnych drogach, które prowadzą do dobrobytu różnych narodów*, w której przedstawił historię zmian polityki rządów i społeczeństw w Europie na skutek rozwoju handlu i produkcji; wnioski:
  - wraz ze wzrostem bogactwa i przechodzenia na kolejny etap rozwoju rola państwa w gospodarce się zwiększała;
  - prawa i zwyczaje mogą mieć pozytywny, ale i negatywny wpływ na bogactwo jednostki i całego kraju (negatywny: system administracji stworzony przez Colberta we Francji czy wprowadzanie ceł na import zbóż przez Anglię)
  - zawsze: konieczność wnikliwej analizy skutków ekonomicznych każdych zmian w prawie podejmowanych przez państwo; w szczególności, gdy zmienia to warunki gospodarowania i ogranicza wolność jednostki.
- Celem Smitha jest stworzenie koncepcji państwa, które sprzyjałoby rozwojowi społeczno-gospodarczemu, ograniczając wolność jednostki tylko wtedy, gdy jest to uzasadnione i konieczne do harmonijnego rozwoju i według ściśle określonych zasad.

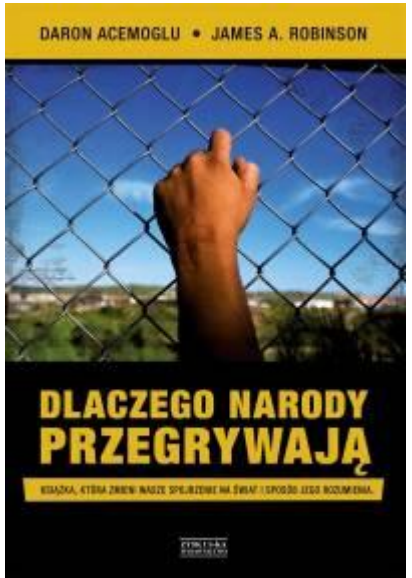

Rola państwa w gospodarce, w systemie naturalnej wolności

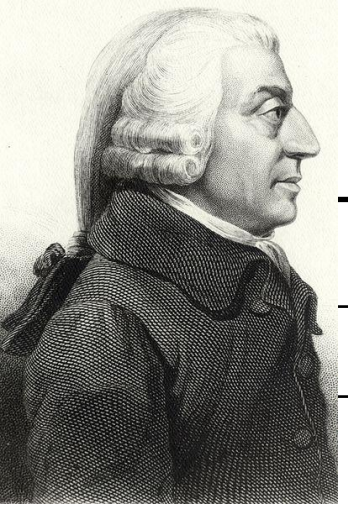
Smith: do wzrostu dobrobytu kraju *(…) mało co więcej potrzeba jak pokoju, niskich podatków, znośnej administracji i sprawiedliwości, a cała reszta pójdzie sama naturalnym biegiem*.

AN INQUIRY INTO THE Nature and Causes OF THE WEALTH OF NATIONS.
By ADAM SMITH, LL.D. and F.R.S.
Formerly Professor of Moral Philosophy in the University of Glasgow.
VOL. II.
LONDON:

- Trzy funkcje państwa (Smith, 1776/1954, t. 2, s. 395):
  - *obrona społeczeństwa przez gwałtem lub inwazją ze strony innych niezależnych społeczeństw*,
  - *ustanowienie i ścisłe przestrzeganie wymiaru sprawiedliwości* i
  - *ustanowienie i utrzymywanie pewnych urządzeń publicznych i publicznych instytucji* [usprawniające prowadzenie handlu i system powszechnej edukacji];
    (*Wiedza stanowi najskuteczniejsze antidotum na truciznę fanatyzmu i przesądów)*

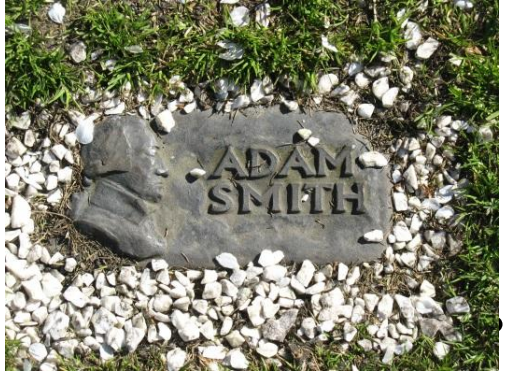

- <u>Współcześnie:</u> instytucje włączające polityczne i ekonomiczne, tj. wolność gospodarcza, praworządność, jakość rządzenia, prawa własności, demokracja.

Zadania państwa, WN:

Akty Nawigacyjne, bo obrona jest o wiele ważniejsza niż bogactwo	Wykonywanie kontraktów zgodnie z prawem
Płace wypłacane w pieniądzu, nie w dobrach	Regulacja pieniądza papierowego w bankowości
Obowiązek budowy ścianek działowych w celu ochrony przed rozprzestrzenianiem się ognia	Prawo rolników do oferowania swoich produktów na najlepszym rynku (chyba, że nadzwyczajna, nagła sytuacja)
Zachęty do rozwoju przemysłu wełnianego i lnianego	Policja, przeciwdziałanie korupcji
Patrolowanie ulic przez strażaków i miejskie służby w celu wykrycia zagrożeń	Mennica i bicie monety
Poczta	Regulacje organizacji przedsiębiorstw/ spółek
Tymczasowe monopole, w tym prawa własności intelektualnej i patenty (ale o określonym okresie obowiązywaniu ochrony)	Edukacja dzieci i młodzieży (ustalony program)
Przeciwdziałanie chorobom i ich rozprzestrzenianiu się	Zachęcanie do ćwiczeń wojskowych
Rejestr hipotek na ziemię, domy i łodzie powyżej 2 ton	Karanie za zachowanie osoby zagrażającej bezpieczeństwu całego społeczeństwa
Ograniczenie wolnego handlu zbożem, ale tylko w przypadkach najwyższej konieczności	Umiarkowane cła na eksportowaną wełnę jako źródło dochodów do budżetu
Zapewnienie czystości dróg	

Dziedzictwo Adama Smitha

- Emma Rothschild (1992): *Idea wolności jest centralna dla wszystkiego, co napisał Smith*.
- System naturalnej wolności opiera się na państwie i stanowionym przez nie prawie, zapewnieniu sprawiedliwości, ochronie jednostki – wolność i rządy prawa.
- *He was not a doctrinaire advocate of lassaiz-faire* (Viner, 1928; też: Hayek, 2006)
- Przyczyny bogactwa narodów – wolność, specjalizacja, sprawne państwo

Canongate Churchyard, przy Royal Mile, Edynburg (cmentarz, gdzie znajduje się grób Smitha)

Bibliografia

- Arrow, K., Hahn, F. (1971). *General Competitive Analysis*. San Francisco: Holden-Day
- Chodorowski J. (2002). *Adam Smith (1723–1790). Życie i dzieło autora Badań nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*. Wydaniwctwo UWr
- Galbraith, J.K. (2011). *Ekonomia w perspektywie. Krytyka historyczna,* Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2011
- Hayek F.A. (2006). *Konstytucja wolności*, WN PWN
- Himmelferb, G. (2018). *Drogi do nowoczesności. Brytyjskie, francuskie i amerykańskie Oświecenia*. Wydawnictwo Teologia polityczna.
- Kennedy G. (2008). *Adam Smith*. Palgrave Macmillan
- Kuiper, E. (2014). *The invisible hand. Adam Smith and the women in his life.* The Adam Smith Review, vol. 7
- Rothschild E. (1992). *Adam Smith and Conservative Economics*, „The Economic History Review", New Series, t. 45, nr 1
- Smith A. (1954). *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, t. 1–2. WN PWN
- Tobin, J. (1991). *The Invisible Hand in Modern Macroeconomics*. "Cowles Foundation Discussion Papers", nr 1209, https://elischolar.library.yale.edu/cowles-discussion-paper-series/1209
- Viner J. (1927). *Adam Smith and Laisser Faire*, „Journal of Political Economy", t. 35, nr 2

Dzieła Adama Smitha po polsku:

- Smith A. (1954). *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, t. 1–2, WN PWN, Warszawa (kolejne wydanie w tym tłumaczeniu w 2015 r.; pierwsze wydanie w tłumaczeniu O. Einfeld, S. Wolff, nakład Gebethnera i Wolffa w 1927 r., tom I (zawiera tylko Księgę I); zob.: https://pbc.gda.pl/dlibra/publication/124016/edition/110587/content?ref=main)
- Smith, A. (1989). *Teoria uczuć moralnych*. WN PWN.
- Smith, A. (2021) *Eseje filozoficzne*. Wydawnictwo Naukowe UMK, https://wydawnictwo.umk.pl/produkt/eseje-filozoficzne

Polskie współczesne publikacje (książki) dot. myśli Adama Smitha:

- Chodorowski J. (2002). *Adam Smith (1723–1790). Życie i dzieło autora Badań nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*. Wydawnictwo UWr, Wrocław
- Markwart, A. (2017). *Bogactwo uczuć moralnych*. Seria: Monografie FNP, Wydawnictwo Naukowe UMK, https://monografie.fnp.org.pl/book/244/bogactwo-uczuc-moralnych (dostępna on-line bezpłatnie).
- Zabieglik, S. (2004). *Adam Smith*. Seria: Myśli i ludzie, Wiedza Powszechna.